

Plan för studie- och yrkesvägledning

Förskola, förskoleklass, grundskola,
fritidshem, anpassad grundskola,
gymnasieskola, anpassad gymnasieskola

Detta är en plan för alla medarbetare i förskolan och skolan

Alla barn och unga i Sundsvalls kommunala skolor, vilket omfattar förskolan, grundskolan, anpassade grundskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan, ska få sitt behov av studie- och yrkesvägledning tillgodosett. De ska kunna se positivt på framtiden och få verktyg för att kunna göra väl underbyggda val för studier och yrkesval. Med väl underbyggda val minskar risken för avhopp och felval, samt ger positiva effekter för studieresultaten.

Eftersom SYV är hela skolans ansvar är den här planen till för dig som arbetar i Sundsvalls kommun som rektor, studie- och yrkesvägledare och pedagog. Den vänder sig också till dig som är allmänt intresserad av vilka konkreta mål som kommunen har i fråga om studie- och yrkesvägledning och det värdeskapandet lärandet. Planen tar upp vad studie- och yrkesvägledning

är, vilka mål kommunen har med verksamheten och hur vägledningen ska utformas. Vidare behandlas här de rutiner och system kommunen har för uppföljning och utvärdering. I studie- och yrkesvägledning innefattas också samverkan mellan skola och arbetsliv samt entreprenörskap i skolan.

De nationella målen för studie- och yrkesvägledning

I Grundskolan och anpassade grundskolan ligger tonvikten på att skapa inblick i närsamhällets arbetsliv och konkreta erfarenheter av arbetslivet, bygga elevernas valkompetens, visa på framtidsmöjligheter både när det gäller yrken och utbildning, bidra till nätverk, bryta mönster och kanske viktigast av allt: ”stärka elevernas vilja att lära och elevens tillit till den egna förmågan” (Lgr22, 2.3 Kunskaper). Vägledning och information inför gymnasievalet är en specifik del som är viktig.

Gymnasieskolans inriktning sammanfaller med grundskolans (se föregående stycke), men ett par perspektiv är specifika för gymnasieskolan och har särskild tyngd: Nätverksbyggandet är inriktat på högskola, universitet och yrkeslivet, och innebär kontakter för både elever och lärare, och ska beredas förutsättningar av rektor. Yrkesutbildningarna ska ha ett nära samarbete med sina respektive branscher. Eleverna ska också ha fördjupade kunskaper om, och erfarenheter av arbets- och samhällsliv, särskilt inom sitt studieområde. Dessa ska utnyttjas i undervisningen inom ramen för alla ämnen. Skolan ska också arbeta med att skapa

medvetenhet om att alla yrkesområden förändras i takt med att samhället förändras, nära och internationellt. Och att det medför ett behov av personlig kontinuerlig utveckling i yrkeslivet.

I anpassade gymnasieskolan är inriktningen densamma som för gymnasieskolan (se föregående stycke) men med högre krav på individanpassning, information.

I läroplan för förskolan Lpfö 18 så beskrivs i Förskolans värdegrund och uppdrag att ”Förskolan ska uppmuntra barnen att föra fram sina tankar och idéer och skapa förutsättningar för detta. Barnens åsikter ska tas tillvara i utbildningen och de ska få möjlighet att bilda sig egna uppfattningar och göra val utifrån sina egna förutsättningar.” ... ”Förskolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar barnens utveckling, val och lärande” ... ”Alla som arbetar i förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla tillit och självförtroende. De ska uppmuntra barnens nyfikenhet, kreativitet och intresse.” ... ”Utbildningen ska uppmuntra och utmana barnen att pröva sina egna och andras idéer, lösa problem och omsätta idéerna i handling.”

ENTREPRENÖRSKAP

Entreprenörskap enligt grundskolans och gymnasieskolans läroplaner:

”En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Skolan ska stimulera elevernas kreativitet, nyfikenhet och självförtroende, samt vilja till att pröva egna idéer och lösa problem” – Lgr 22.

”Entreprenöriella förmågor är värdefulla för arbetslivet, samhällslivet och vidare studier” – Gy11.

Sundsvalls kommuns definition av entreprenörskap:

Entreprenörskap är en social och dynamisk process där en person själv och tillsammans med andra utforskar möjligheter, skapar resurser och omformar idéer till aktiviteter som skapar mervärde socialt, kulturellt eller ekonomiskt.

När entreprenörskap tillämpas i skolan som *värdeskapande lärande* förflyttas fokus från företagsskapande till att handla om att elever får göra något värdefullt för någon annan genom praktiskt tillämpande av sina kunskaper och färdigheter utanför klassrummet.

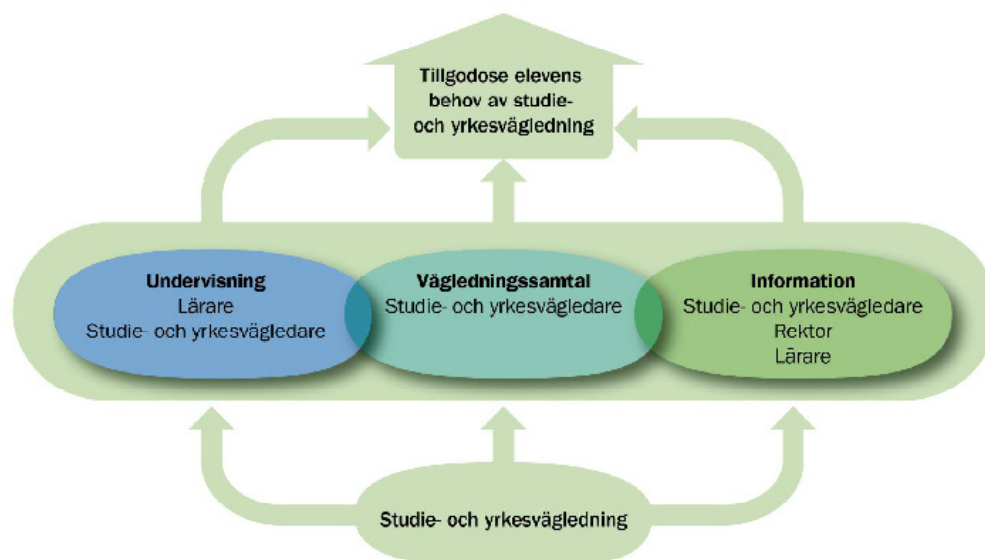
Arbetsättet har visat sig bidra starkt till att göra undervisningen mer relevant, meningsfull och involverande. För eleven leder det till effekter som lust och motivation för kunskapsutveckling, personlig utveckling och utveckling av förmågor.

Studie- och yrkesvägledning är hela skolans ansvar

Studie- och yrkesvägledning består av två delar:

- SYV i vid bemärkelse innebär att studie- och yrkesvägledningen är hela skolans ansvar och ska vara en integrerad del i undervisningen, dvs all den verksamhet som bidrar till att ge elever kunskaper och färdigheter som underlag för att fatta beslut om framtida studie- och yrkesval. Det handlar till exempel om praktiska arbetslivserfarenheter, undervisning som rör arbetslivet, studiebesök, utbildningsinformation och aktiviteter för att utveckla elevens självkänedom.
- SYV i snäv bemärkelse är den personliga vägledning som studie- och yrkesvägledaren ger i form av vägledningssamtal, individuellt och i grupp. Här ges den enskilde eleven möjlighet att reflektera över sig själv i relation till olika framtidsvägar. Studie- och yrkesvägledningen måste utgå från elevens behov och förutsättningar samt kunna anpassas för att på bästa sätt stödja eleven att gå vidare i sin valprocess och att genomföra sina beslut.

Vägledning – information – undervisning

Skolverket

Bakgrund

Arbetslivet förändras i snabb takt. Detta ställer höga krav på att skolan samverkar med omvärlden när det gäller att förbereda eleverna för ett kommande yrkesliv.

Både den enskilda individen och hela samhället gynnas av att eleverna är väl förberedda när de ska göra sina studie- och yrkesval. Val av utbildning är komplext där bland annat kön, social och kulturell bakgrund i hög grad styr elevernas val.

Många elever i kommunen lämnar grundskolan utan godkända betyg samtidigt som avhopp från gymnasiet är vanligt. Detta gör att många ungdomar kan komma att stå utanför arbetsmarknaden eller i vart fall försenas in på denna. En utmaning är därför att öka andelen elever som blir behöriga till gymnasiet och som avslutar gymnasieskolan med fullständiga betyg. En kvalitativ studie- och yrkesvägledning är här en viktig framgångsfaktor.

Bakgrund med utgångspunkt utifrån målsättning från barn- och utbildningsförvaltningens verksamhetsplan 2016

Mål: Alla barn och elever utvecklat sin fulla potential och förmåga.

Utifrån de erfarenheter som gjorts i Sundsvall har vi lärt oss att det är av betydelse att vi planerar och genomför aktiviteter som stimulerar barns och elevers vilja att vara i skolan för att lära och utvecklas. I praktiken handlar det om att barn och elever ges förutsättningar att utveckla sin självbild och sin framtidstro. Här har det stor betydelse hur skolan lyckas inte minst utifrån studie- och yrkesvägledningen i vid bemärkelse.

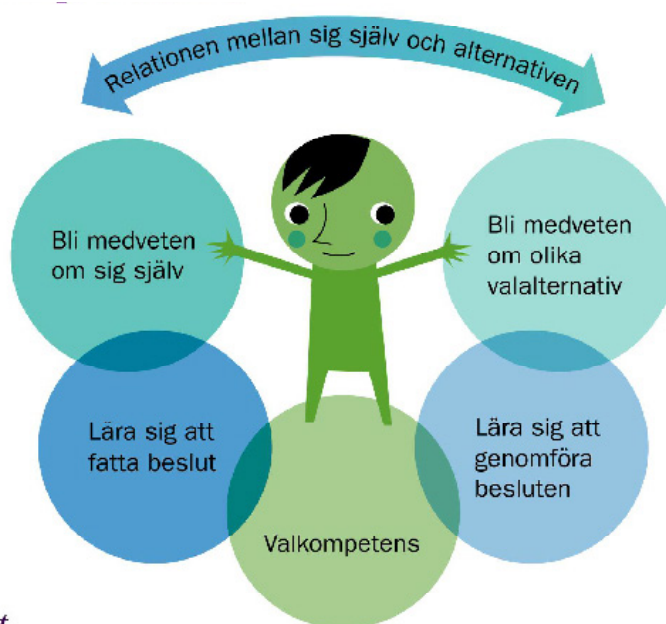
Syftet med denna plan är att sträva efter en likvärdig vägledning med hög kvalitet och saklig information till eleverna oavsett vilken skola eleven går i. Planen ska utgöra en grund för skolenhetens årliga aktivitetsplan för studie- och yrkesvägledning. Skolans studie- och yrkesvägledning kan genom undervisning, vägledningssamtal och informationsinsatser tillgodose elevernas behov av vägledning.

Hur ska elevernas behov av vägledning tillgodoses?

I Skolverkets allmänna råd för arbete med studie- och yrkesvägledning, som utgår från bestämmelser i skollagen, läroplanerna för grundskolan, anpassade grundskolan och gymnasieskolan, framgår det hur skolan ska arbeta med studie- och yrkesvägledning så att elevernas behov av vägledning tillgodoses. Under sin skoltid behöver eleven utveckla kunskaper både om sig själv och olika valalternativ.

Eleven behöver också utveckla förmågan att väga samman personliga faktorer med valalternativen för att kunna göra väl underbyggda studie- och yrkesval. Förutom det behöver eleven ges möjlighet att utveckla färdigheter i att genomföra sina beslut. Med andra ord behöver eleven ges möjlighet att utveckla sin valkompetens.

Valkompetens

Skolverket

Mål och utvärdering

Sundsvalls väg framåt. Mål och resursplan 2023-2024 med plan för 2025-2026.

Prioriterad verksamhet för Barn och utbildningsnämnden:

Fler elever, både flickor och pojkar, behöver klara skolan i Sundsvall, för att möjliggöra för fler att kunna uppfylla sina drömmar, oavsett om det innebär jobb eller högre utbildning. I Sundsvall ska alla kunna utvecklas och växa till självständiga och kreativa individer.

Det är viktigt att den kommunala skolan är attraktiv för både elever och för föräldrar. Gymnasiets utbildningar behöver anpassas mer till den lokala arbetsmarknadens behov. Samarbetet mellan yrkesutbildning och det lokala näringslivet, genom till exempel lärlingsutbildningar, ska utvecklas.

Ett Sundsvall som håller ihop: Den enskilt viktigaste insatsen för att stärka Sundsvall handlar om att möjliggöra för fler att få ett jobb. Skolresultaten behöver förbättras för att möjliggöra för fler unga att uppfylla sina drömmar, oavsett om det innebär jobb eller högre utbildning

Delmål 1: 5 000 nya jobb

- Stärka arbetet med kompetensförsörjning och kompetensrekrytering för att möta kommunens och näringslivets behov.

Delmål 2: Ett Sundsvall som håller ihop

- Öka andelen elever som når kunskapskraven i skolan.

Nämndsmål grunduppdrag

- En positiv utveckling av kunskapsresultaten för flickor och pojkar i låg- och mellanstadiet.
- En positiv utveckling av kunskapsresultaten för flickor och pojkar i årskurs 9.
- En positiv utveckling av andelen elever vid Sundsvalls gymnasium som tar examen.
- Sundsvalls gymnasium anpassar utbildningsutbudet utifrån arbetsmarknadens behov.

Mätning och uppföljning av arbetet med studie- och yrkesvägledningen

- I det årliga systematiska kvalitetsarbetet ska rektor beskriva de insatser man gjort kopplat till målformuleringen ”Lärare, vägledare och rektor på skolenheten arbetar med att utveckla valkompetens hos eleverna genom undervisning, vägledningssamtal och information”.
- Varje grundskola och gymnasieprogram utarbetar årligen en aktivitetsplan som beskriver hur skolan ska arbeta för att tillgodose elevernas behov av studie- och yrkesvägledning i vid och snäv bemärkelse.
- Elevenkät: Elever svarar på en fråga om de upplever att skolan gett dem förutsättningar att kunna fatta beslut om framtida studie- och yrkesval.
- Elevutvärdering görs efter varje APL/praoperiod. Resultatet från elevernas utvärdering av prao i grundskolan sammanställs en gång per år.

Indikatorer

- Alla skolor har en aktivitetsplan med aktiviteter för alla årskurser och en jämn fördelning av de olika kvalitetsaspekterna.
- Andelen elever i åk 9 och gymnasiets åk 3 som upplever att skolan gett dem förutsättningar att kunna fatta beslut om sina framtida studie- och yrkesval.

Utvärdering på skolnivå

Årlig uppföljning av skolans aktivitetsplan

Varje skola ska utifrån verksamhetsplaneringens mål årligen utvärdera sitt arbete inom området och redovisa sina resultat.

Fokus ska ligga på måluppfyllelse och analys. Redovisningen ska innehålla vad som har gjorts i respektive årskurs samt förslag på förändringar av riktlinjerna inför kommande läsår.

Utvärdering förskola

Arbetet med detta område följs upp i dialogsamtalen.

Självskattning görs med hjälp av kvalitetsindikatorerna.

Stöd för skolans planering av studie- och yrkesvägledning

Rektor ansvarar för kartläggning, planering/mål, uppföljning, utvärdering samt att ge riktlinjer och skapa förutsättningar.

Studie- och yrkesvägledaren ansvarar för att informera och vägleda eleverna inför den fortsatta utbildningen och yrkesinriktningen och särskilt uppmärksamma möjligheterna för elever med funktionsnedsättning, samt vara till stöd för den övriga personalens studie- och yrkesorienterande insatser.

Genom att använda Skolverkets BRUK-material kan personalen mäta sitt nuläge när det gäller studie- och yrkesorientering. Bilaga 1

Därefter sätter skolan mål för läsåret och tar fram en aktivitetsplan för läsåret.

Plan för studie- och yrkesvägledning

Varje skola har en aktivitetsplan som beskriver hur skolan ska arbeta för att nå målen. Detta sker genom aktiviteter som tillgodoser elevens behov av studie- och yrkesvägledning i vid och snäv bemärkelse.

Aktiviteter ska vara kontinuerliga genom att

- De ska genomföras i alla skolformer, i alla årskurser och i alla ämnen.
- De ska vara medvetna, planerade inslag som skapar en helhet för eleverna.
- Det entreprenöriella lärandet ska vara en naturlig del i aktiviteterna.

Aktiviteter ska vidga elevernas perspektiv genom att

- De ska motverka begränsningar vad gäller kön, social, kulturell bakgrund och funktionsnedsättningar.
- De ska utmana elevernas föreställningar om framtiden.
- De ska innehålla samverkan med arbetslivet och högre utbildningar.
- Vägledningssamtal ska hållas av studie- och yrkesvägledare.

Aktiviteter ska utveckla elevernas självkännetid genom att

- De ska leda till att eleven kan samla, analysera, sätta samman och kritiskt granska olika valalternativ.
- De ska bidra till att eleverna utvecklar förmågan att fatta och genomföra beslut i olika valsituationer.

Årlig aktivitetsplan

Rektor initierar och ansvarar för att varje skolenhet utarbetar en årlig aktivitetsplan med tydlig ansvarsfördelning.

Mall för inventering och dokumentation av studie- och yrkesvägledning finns som bilaga 1:1.

Förskolechef ansvarar för att arbetet med detta område finns med i den pedagogiska planeringen.

Förskola	Undervisning Förskolans fokus är att skapa positiva upplevelser och många kontakter med omvärlden. Förskolan ska också arbeta med att bryta mönster som exempelvis invanda könsroller samt skapa nyfikenhet.
F – 6	Undervisning Alla elever som genomgått förskoleklass, grundskola och anpassad grundskola åk 1-6 ska ha utforskat och känna till olika yrken i sin närhet. Eleverna ska samla och analysera information om olika yrken och uppmuntras att bryta invanda mönster som till exempel kan ha med kön att göra. Skolans ämnen ska genomsyras av perspektivet skola arbetsliv. Eleverna ska få möjlighet att utveckla sin valkompetens och pröva vad entreprenörskap är.
7 – 9	Undervisning Alla elever som genomgått grundskola och anpassad grundskola åk 7-9 ska ha varit i kontakt med och känna till olika yrken. Eleverna ska vara förtrogna med arbetsmarknad och utbildning, vad som finns lokalt och nationellt. Alla ämnen ska bidra till utveckling av elevernas valkompetens. Alla elever ska få verktyg för att hantera valsituationer och bryta könsroller. Vägledning och information inför gymnasievalet är en specifik del som är viktig.
Gymnasium	Undervisning Alla elever som genomgått gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan ska känna till arbetsmarknadens villkor, hur arbetsplatser fungerar och veta vad som krävs på arbetsmarknaden. Eleven ska ha tillgodogjort sig en valkompetens för att göra val till fortsatta studier eller yrken. Yrkesutbildningarna ska ha ett nära samarbete med sina respektive branscher. Eleverna ska ha fördjupade kunskaper om och erfarenheter av arbets- och samhällsliv, särskilt inom sitt studieområde. Dessa ska utnyttjas i undervisningen inom ramen för alla ämnen. Skolan ska också arbeta med att skapa medvetenhet om att alla yrkesområden förändras i takt med att samhället förändras, nära och internationellt, och att det medför ett behov av personlig kontinuerlig utveckling i yrkeslivet. I anpassade gymnasieskolan är inriktningen densamma som för gymnasieskolan men med högre krav på individanpassning, information och vägledning kring exempelvis folkhögskola som vidare utbildningsalternativ tillkommer.

Stöd i arbetet med studie- och yrkesvägledningen

Förskolan

Titta på den pedagogiska verksamhetsplaneringen och se hur ni kan få med samverkan med omvärlden på ett naturligt sätt i den dagliga verksamheten.

- Fundera på hur du vill arbeta med olika yrken
- Hur tar vi reda på vad barnen är intresserade av vad gäller yrken och yrkesval?
- Vilka aktiviteter kan du erbjuda för att öka förståelsen för olika yrken?
- I hur hög grad kan barnen vara med i planeringen?
- Vilka förmågor tränas i den aktivitet du ska genomföra?
- Hur kan barnen förberedas för tema/projekt och eventuella studiebesök?
- Hur kan vi involvera föräldrarna?
- Hur kan förskolan bidra till att skapa värde för andra?
- Vilka andra aktörer kan hjälpa oss?
- Hur kan arbetet utvärderas?

Grundskola och gymnasiet

Läsåret inleds med en genomgång av syv-planen.

Ämneslagsvis =
SYV i undervisningen

Titta på läsårsplaneringen och fundera på hur ni vill jobba med SYV i ert ämne.

Titta på ditt ämne och de årskurser du kommer att undervisa i. Vill du testa samma sak som gjordes förra läsåret? På vilket sätt vill du jobba med SYV-integrering i ditt ämne? Vill du utveckla något som redan görs? Skapa något nytt?

- Vad finns det i målen för respektive ämne som har att göra med SYV?
- Om möjligt, vilka förmågor kan tränas i den aktivitet, inslag eller perspektiv du planerar att få in i ditt ämne?
- På vilket sätt bidrar aktiviteten till att ge eleverna valkompetens?
- Kan du ge SYV-inslagen i din undervisning ett normkritiskt perspektiv; genus, kulturell och/eller socioekonomiskt perspektiv.

Arbetslagsvis = Schemabrytande aktiviteter (årskursvis)

Vilka schemabrytande aktiviteter vill vi göra under HT och VT?

- Vilken typ av aktiviteter vill man ha?
- När ska planeringstillfällen ligga för det aktuella A-laget?
- Inför temadagar?
- Vilka kan hjälpa till med planeringen? (lärare, fritidsledare, elevassistenter, Syv)
- Eleverna vill ha mer förhandsinformation om aktiviteterna på temadagar.
Hur ser vi till att vi hinner förbereda eleverna?
Hur tar vi reda på vad eleverna vill?
- Hur får vi in ett normkritiskt perspektiv i temadagar, föreläsningar och liknande?

Uppföljning och utvärdering med barn, elever och medarbetare

I skolverkets allmänna råd (Arbete med studie- och yrkesvägledning) framgår att barn och elever behöver utveckla kunskaper både om sig själv och om olika valalternativ.

Som en del i arbetet ska arbetsområdet betonas, lyftas fram och frågor ställas i samband med utvecklingssamtal och vid personalens medarbetarsamtal.

Elevers och barns behov av studie- och yrkesvägledning kan summeras som att de utifrån sina förutsättningar ska:

- Bli medveten om sig själv.
- Lära sig att fatta beslut.
- Bli medveten om relationen mellan sig själv och valalternativen.
- Lära sig genomföra sina beslut.
- Bli medveten om olika valalternativ såsom olika utbildningar och yrken.

Förslag på frågor till barnet eller eleven i samband med utvecklingssamtal:

Vad har du fått vara med om?

Vad/vem har du sett? Besökt?

Vad/vem har du hört? Lyssnat på?

Vad har du gjort?

Hur vad det?

Hur kändes det

Vad tänkte du?

Hur kändes det när du var på, såg, deltog i eller lyssnade på?

Vad har du lärt dig?

Vad har du lätt för?

Vad har du svårt för? Vad är besvärligt? Pirrigt?

Hur brukar du göra när det är svårt?

Vid utvecklingssamtal ställ fråga till eleven om studie- och yrkesvägledning

Förslag på frågor till medarbetaren:

Vilka aktiviteter har dina barn/elever fått vara med om som har stöttat/hjälpt barnet/eleven att:

- Bli medveten om sig själv?
- Lära sig att fatta beslut?
- Bli medveten om relationen mellan sig själv och valalternativen?
- Lära sig genomföra sina beslut?
- Bli medveten om olika valalternativ såsom olika utbildningar och yrken?

Vad har varit framgångsrikt?

Vad kan vi komplettera vår aktivitetsplan med?

Vad har inte fungerat och som vi måste utveckla en bättre aktivitet kring?

Vad saknas?

Bilaga 1:1

Mall för inventering och dokumentation av studie- och yrkesvägledning

Läsår: .....

Enhet/arbetslag: .....

Inriktning/kvalitetsaspekt *

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning/ Kvalitetsaspekt	Beskrivning Innehåll, exempel på aktivitet	Årskurs Skolform	Ansvars- fördelning	Övrigt
Exempel: A, C	Reparations- arbete i förskolan Barnen utforskar händelsen, ställer frågor till de som jobbar om deras yrken.	Förskolan	Förskollärare	
Exempel: B, C	Tema omvärld Yrken i närmiljön/ studiebesök. Enklare studiebesök på arbetsplatser. Föräldrar informerar om sina yrken.	Årskurs 4	Fritidspedagoger och lärare	
Exempel: C, D	Skapande skola Lokala designers och konstnärer arbetar tillsammans med eleverna för att skapa ett event kring inkludering.	Årskurs 8	Lärare	

* Hämtat från läroplanerna och allmänna råd för studie- och yrkesvägledning.

Bilaga 1:2

Beskrivning av kvalitetsaspekterna

Inriktning/kvalitetsaspekt *

A Perspektivvidgande aktivitet

B Närsamhälle och lokalt arbetsliv

C Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund

D Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom

E Arbetsmarknadskunskap

Inriktning/kvalitetsaspekt		Innebörd/exempel
A	Perspektivvidgande aktivitet	Besök, uppgifter, aktiviteter som visar på något som inte vanligtvis hör till "elevens värld".
B	Närsamhälle och lokalt arbetsliv	Aktivitet kopplat till närsamhälle/det lokala arbetslivet. Besök, uppgifter, samverkan.
C	Mönsterbrytande aktivitet i fråga om genus, kulturell och/eller socioekonomisk bakgrund	När aktivitetens syfte varit att bryta mönster, till exempel studiebesök av traditionellt kvinnoyrke men av en man, besök där man ställer frågor/får veta om kulturer, "ta ställning övningar" med mera.
D	Utveckling av entreprenöriella kompetenser och självkänedom	Aktiviter och uppgifter som låter barnet/eleven träna och utveckla kompetenser som: initiativtagande, ansvarstagande, omsätta egna idéer till handling, kreativitet, mod att ta risker, självtillit. Aktiviter som låter barnet/eleven arbeta med frågor som "Vem är jag?" "Vad är jag bra på?" "Vad är jag mindre bra på?" "Vilka behöver jag samarbeta med för att lyckas med den här uppgiften?" "För vem kan jag skapa värde?" med flera.
E	Arbetsmarknadskunskap	Fokus på frågeställningar som: "Vilka yrken finns nu?" "Vilka har funnits?" "Vilka yrken finns i framtiden?" "Vilka bristyrken finns?" Svårt/lätt att få jobb? Skillnader lokalt/nationellt/globalt? "Vad är viktigt för en arbetsgivare?" med flera.

* Hämtat från läroplanerna och allmänna råd för studie- och yrkesvägledning.

Bilaga 2

Skolverkets BRUK-material: blankett SYV 160126

4.3 Skolan och omvärlden

Skolan ger eleverna underlag att välja fortsatt utbildning och ta ställning i frågor som rör den egna framtiden.

Kriterier för måluppfyllelse	Kriteriet stämmer			
	inte alla	till viss del	till stor del	helt
1 I vår skola får eleverna möjlighet att utveckla sin förmåga att granska olika valmöjligheter och ta ställning till frågor som rör den egna framtiden.	☐	☐	☐	☐
2 Vår skola ger eleverna tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses.	☐	☐	☐	☐
3 I vår skola får eleverna inblick i näringslivet och dess arbets-, förenings- och kulturliv och kännedom om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.	☐	☐	☐	☐

Kriterier för genomförande	Kriteriet stämmer			
	inte alla	till viss del	till stor del	helt
4 Vi diskuterar med studie- och yrkesvägledaren om hur våra olika roller kan bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att genomföra val av studier och yrke.	☐	☐	☐	☐
5 Vi ger eleverna möjlighet att utveckla förståelse för hur kunskaper i ämnet kan ha betydelse i arbetslivet, och på så sätt bli ett underlag för deras val av studier och yrke.	☐	☐	☐	☐
6 Vi ger eleverna möjligheter att utveckla de insikter, kunskaper och förmågor som behövs för att ta ställning till och fatta beslut om sin framtid.	☐	☐	☐	☐
7 Vi ger eleverna möjlighet att utveckla medvetenhet om konsekvenser av olika val, så att de kan relatera dem till sig själva och sina egna mål.	☐	☐	☐	☐
8 Vi använder studie- och yrkesvägledarens kompetens för att sprida kunskap om t.ex. gymnasievalet och förändringar i gymnasieskolan.	☐	☐	☐	☐
9 Vi bidrar till att elevens val av studier och yrke inte begränsas av kön, social eller kulturell bakgrund, genom att utmana, problematisera och visa på alternativ till traditionella föreställningar som annars kan begränsa deras framtida studie- och yrkesval.	☐	☐	☐	☐
10 Vi ser till att varje elev får studie- och yrkesvägledning utifrån sina enskilda behov.	☐	☐	☐	☐
11 Vi har en studie- och yrkesvägledarfunktion som särskilt uppmärksammar möjligheter för elever med funktionsnedsättning.	☐	☐	☐	☐
12 Vi samverkar med de gymnasiala utbildningar som eleverna fortsätter till.	☐	☐	☐	☐
13 Vi ger eleverna information om möjligheter till fortsatt utbildning i Sverige och i andra länder.	☐	☐	☐	☐
14 Vi utvecklar kontakter med kultur-, arbets- och föreningsliv samt andra verksamheter utanför skolan som kan berika skolan som en lärande miljö.	☐	☐	☐	☐

Nulägesbedömning 4.3

Kriterier för måluppfyllelse
 Kriterier för genomförande

Kriteriet stämmer			
inte alla	till viss del	till stor del	helt
0	0	0	0
0	0	0	0

- Behöver åtgärdas omgående
- Behöver åtgärdas
- Behöver utvecklas på lång sikt
- Fungerar bra och ska säkras

Bilaga 3

Skolverkets Allmänna råd för arbete med studie- och yrkesvägledning

Eleven får vidgade perspektiv (punkterna 2 och 5 sid 26)

Genom information, undervisning och vägledning kan skolan arbeta med att vidga elevernas perspektiv. Därigenom kan eleverna få möjlighet att upptäcka andra yrkesområden än de som de genom sin bakgrund redan känner till. Enligt läroplanerna ska skolan bidra till att elevernas val av framtida utbildning och yrken inte begränsas av kön eller av social eller kulturell bakgrund. Det är därför viktigt att vägledningsprocessen börjar tidigt och att skolan vinnlägger sig om att belysa branscher och yrken på ett allsidigt sätt. Att våga pröva något som känns obekant kan bli lättare om man får träffa personer som gjort otraditionella val eller om man själv får pröva på ett yrkesområde under handledning. Ett normkritiskt perspektiv behöver beaktas när skolan bjuder in yrkesverksamma vuxna eller när eleverna på andra sätt ges möjlighet till arbetslivskontakter.

Att utveckla elevernas självkännetdom (punkt 5 och 7 sid 27)

Självkännetdom handlar om att utveckla kunskaper om sig själv och att få insikter om sina starka sidor och sidor som kan utvecklas. Egenskaper, intressen, värderingar, attityder, kompetenser och förmågor påverkar de val eleven gör och är pusselbitar i processen att förstå sig själv i förhållande till en tänkt framtid. Lärarens fortlöpande återkoppling till eleven om studieresultat och utvecklingsbehov bidrar till att öka elevens självkännetdom. I en sådan återkoppling finns stora möjligheter att bredda elevens kunskaper om sig själv, och ge exempel på hur dessa kan komma till användning i vidare studier och arbetsliv. En återkoppling kan också ta sin utgångspunkt i det läraren vet om elevens intressen, ambitioner och framtidsdrömmar för att motivera och lyfta fram vad eleven kan behöva utveckla för att nå sina mål.

Förutom lärarens återkoppling till eleven om dennes kunskapsutveckling är det av stor betydelse att skolan ger eleverna möjligheter att reflektera kring sig själva i förhållande till studie- och yrkesval. Genom olika övningar och aktiviteter kan lärare och studie- och yrkesvägledare på olika sätt och i olika sammanhang bidra till att ge eleven underlag till en bättre självkännetdom. Det är betydelsefullt att alla i personalen är medvetna om att de i sin kontakt med eleven ständigt har ett stort inflytande på elevens självbild och självuppfattning.

Ämnets koppling till arbetslivet (punkt 4, sid 27)

Elevens erfarenheter och kunskaper är basen för studie- och yrkesvalet. Det är därför viktigt att skolan ger eleven möjligheter att bredda sina kunskaper och därmed få bättre underlag för att aktivt kunna ta ställning till frågor om sin egen framtid. Lärare i alla ämnen kan med sina kunskaper på olika sätt bidra till att ge eleven underlag för välinformerade beslut nu och i framtiden. Det kan till exempel ske genom att i undervisningen visa på vilken betydelse ämnet har och hur kunskaper kan komma till användning i arbets- och samhällslivet.

Genom att belysa vilka yrkesgrupper som kan knytas till ämnet eller hur ämnet uttrycks i mer specialiserade områden i högre studier kan elever få kunskaper som bidrar till ett väl underbyggt val. Genom att samverka med bland annat företrädare för arbetsliv, branscher och utbildning kan läraren i sin undervisning till exempel ta upp sådant som har en tydlig ämneskoppling.

